

Μνήμων

Τόμ. 17 (1995)

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Mnimon Mnimon

doi: [10.12681/mnimon.537](https://doi.org/10.12681/mnimon.537)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (1995). Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ. *Μνήμων*, 17, 225-227.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.537>

ΧΡΟΝΙΚΟ

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τὸν περασμένο Ἰανουάριο ἡ ΕΜΝΕ πῆρε τὴν πρωτοβουλία καὶ ὀργάνωσε στὰ γραφεῖα της, μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ κανονικοῦ ἐξαμηνιαίου προγράμματος τῶν παρουσιάσεων της, τρεῖς συζητήσεις με θέμα: «Ἡ Ἱστορία στὸ Πανεπιστήμιο: πραγματικότητες καὶ ἀμφισβητήσεις». Ἡ πρωτοβουλία τῆς Ἑταιρείας στηρίχθηκε στὴ διαπίστωση ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο εἶναι ἓνα θέμα ἐλάχιστα συζητημένο, ἓνα θέμα ἴσως ταμπού, καθὼς ὀρισμένες ἀπὸ τὶς διαστάσεις του ἀφοροῦν παγιωμένες καταστάσεις καὶ συνειδήσεις μέσα στὸ Πανεπιστήμιο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως πλευρά, εἶναι γεγονός ὅτι ὁ πολλαπλασιασμός τμημάτων καὶ διδασκόντων ἔχει δημιουργήσει μιὰ δυναμικὴ ποὺ ἀσφαλῶς συνδέεται με τὴ γενικότερη προώθηση τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν στὴν χώρα μας τὰ τελευταῖα 10 χρόνια καὶ ποὺ τὰ πρῶτα της ἀποτελέσματα ἤδη ἔχουν ἀρχίσει νὰ διαφαίνονται με τὴ σύσταση μεταπτυχιακῶν προγραμμάτων Ἱστορίας καὶ τὴν ἰσχυρὴ παρουσία ἀνήσυχων φοιτητῶν. Ὑπῆρχαν λοιπὸν οἱ προϋποθέσεις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ τεθοῦν καταρχὴν οἱ ὅροι τοῦ ζητήματος. Ὑπῆρχε κυρίως ἡ ἀγωνία γιὰ τὸ μέλλον τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν στὴν Ἑλλάδα.

Στὶς συζητήσεις, ποὺ ὀργανώθηκαν γιὰ λόγους πρακτικούς σὲ ἐπιμέρους θέματα («ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὰ ἱστορικὰ τμήματα», «ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὰ τμήματα Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», «ἐνότητα καὶ περιοδολόγηση στὴ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας»), μετεῖχαν ἱστορικοί, ἐν ἐνεργείᾳ ἐρευνητές, ποὺ διδάσκουν Ἱστορία σὲ διάφορα πανεπιστήμια καὶ τμήματα τῆς χώρας, τόσο στὶς Φιλοσοφικὲς Σχολές, ὅσο καὶ στὶς Σχολές Κοινωνικῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Ἐπιστημῶν. Οἱ ἄξονες γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ὁμιλητὲς περιστράφησαν ἦταν δύο: τὸ γίγνεσθαι αὐτὴ τὴ στιγμή καὶ τὸ δέον γενέσθαι ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐγινε ἔτσι ἀναφορὰ στὰ ἰσχύοντα προγράμματα σπουδῶν, διατυπώθηκαν προτάσεις γιὰ τὴ βελτίωσή τους, ἀναζητήθηκαν μεθοδολογικοὶ καὶ θεσμικοὶ τρόποι γιὰ τὴ συνεργασία με τὶς ἄλλες ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες· σχολιάστηκαν τὰ κακῶς κείμενα με τὶς γνωστὲς ἀδράνειες καὶ τὶς ἀντιπαλότητες, ἐπισημάνθηκαν οἱ πρόοδοι ποὺ ἔχουν γίνεῖ σὲ ὀρισμένους τομεῖς, ἀναζητήθηκαν οἱ εὐθύνες τῶν ἱστορικῶν ὡς συλλογικοῦ σώματος γιὰ ἐνδεχόμενες σιωπὲς ἢ ὑποχωρήσεις. Ἀναδείχτηκαν συμπτώσεις καὶ διαφωνίες, συγκλίσεις καὶ ἀποκλίσεις. Ἡ συνολικὴ εἰκόνα γιὰ

την κατάσταση τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιο σήμερα κάθε ἄλλο παρά εἰδυλλιακὴ διαγράφηκε. Καὶ εἶναι προφανές, ὅσο καὶ ἂν εἶναι κοινὸς τόπος, ὅτι αὐτὴ ἡ εἰκόνα βρίσκεται σὲ ἀντιστοιχία μὲ τὸ ἔλλειμμα πολιτισμοῦ ποὺ χαρακτηρίζει τὴν κοινωνία μας. Διαπιστώθηκε πάντως, καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ σημαντικότερο, ὅτι ἀνοίγει ἕνα πεδίο διαλόγου καὶ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων πρόσφορο γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ρόλου τῶν ἱστορικῶν, καθὼς ὅλοι συμφώνησαν ὅτι ἡ Ἱστορία ὡς γνώση καὶ ὡς παροχὴ γνώσης ἔχει στόχο εὐρύτερα παιδευτικὸ, καὶ ἐπομένως ὅτι ὁ σχεδιασμὸς γιὰ τὴν ὀργάνωσή της ὡς γνωστικοῦ ἀντικειμένου καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητά του ἀφορᾷ μείζονα πολιτισμικὰ αἰτούμενα. Διαπιστώθηκε ἐπίσης ὅτι ὑπάρχουν διαθεσιμότητες γιὰ τὸ διάλογο αὐτό, γεγονὸς ποὺ δὲν ἦταν ἐκ τῶν προτέρων αὐτονόητο μὲ δεδομένο τὸ γενικότερο κλίμα ἀπομονωτισμοῦ καὶ καριερισμοῦ ποὺ κυριαρχεῖ στὸ Πανεπιστήμιο. Καὶ ἐγινε συνείδηση ὅτι αὐτὸς ὁ διάλογος μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν δὲν θὰ εἶναι εὐκόλος οὔτε χωρὶς συγκρούσεις· θὰ εἶναι διάλογος γύρω ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα θέματα, μεθόδου, περιεχομένου, προσανατολισμοῦ καὶ στόχων, θέματα ποὺ πρέπει νὰ ἱεραρχηθοῦν, ὅπως ἡ διεπιστημονικότητα, τὸ ἕνα καὶ μοναδικὸ σύγγραμμα, τὰ κριτήρια τῆς συγκρότησης τῶν ἐπιμέρους γνωστικῶν ἀντικειμένων τῆς Ἱστορίας, οἱ ἀπαραίτητες θέσεις διδακτικοῦ προσωπικοῦ, οἱ ἐπαγγελματικὲς διέξοδοι τῶν πτυχιούχων, ἡ ὀργάνωση τῆς ἔρευνας· θὰ εἶναι διάλογος ποὺ ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ συνομιλητὲς ξεκινοῦν ἀπὸ κοινὲς ἀνησυχίες, δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ καταλήξει σὲ συμφωνία· ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἕνας διάλογος ποὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀρχίσει.

Ἐπιπλέον ὅλοι ὅσοι ἔλαβαν μέρος στίς συζητήσεις τῆς ΕΜΝΕ, συμφώνησαν ὅτι ὑφίστανται δύο ἀποφασιστικοὶ παράγοντες ποὺ, ἂν δὲν ἀκυρώνουν, πάντως δυσκολεύουν τὴν διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο καὶ τίς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀναμόρφωσή της. Ὁ ἕνας παράγοντας εἶναι οἱ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο διεξάγονται. Χωρὶς ἀμφιβολία, οἱ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις ἔχουν οὐσιαστικὰ καταργήσει τὸ λύκειο, καὶ συνεπῶς ἡ μόνη σχέση ποὺ κρατοῦν οἱ μαθητὲς μὲ τὴν Ἱστορία εἶναι αὐτὴ ποὺ διαμορφώνουν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προετοιμασίας τους γιὰ τίς ἐξετάσεις. Ἡ ἀποσπασματικὴ εἰκόνα τῶν ἱστορικῶν περιόδων ποὺ σχηματίζουν οἱ μαθητὲς μέσα ἀπὸ τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, ἡ ἀπέχθεια ποὺ νοιώθουν γι' αὐτὴν, ὡς ἕνα μάθημα ποὺ θεωροῦν ὅτι προσφέρεται κατεξοχὴν στὴν παπαγαλία καὶ ἡ αὐστηρὰ περιορισμένη σὲ ἀριθμὸ σελίδων ὕλη, ποὺ δὲν ἔχει οὔτε προηγούμενα οὔτε ἐπόμενα κεφάλαια μέσα στὸ χρόνο καὶ τὸ χῶρο, τὸ περιορισμένο ἐντέλει χρονικὰ καὶ γεωγραφικὰ εὖρος τῆς Ἱστορίας μὲ τὸ ὁποῖο ἐξοικειώνονται, ὅσο βεβαίως ἐξοικειώνονται, συνεργοῦν ὥστε ὅταν αὐτὰ τὰ παιδιά φθάσουν στὸ Πανεπιστήμιο νὰ ἀνθίστανται συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ πρὸς ὅ,τιδήποτε τοὺς θυμίζει τὸν κόπο ποὺ κατέβαλαν νὰ ἀποστηθίσουν τὰ μεμονωμένα κεφάλαια τῆς ἐξεταστῆς ὕλης. Ἡ Ἱστορία γίνεται καὶ πολλὰς φορὲς παραμένει γι' αὐτὰ ἕνα ἀταξινόμητο

συνονθύλευμα γεγονότων, «ἀξιολογικῶν» ἐπὶ τὸ «προοδευτικότερον» κρίσεων καὶ ἠθικοπλαστικῆς ρητορείας, ποὺ ἐγχαράσσεται μὲν στὴ συνείδησή τους σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῶν γυμνασιακῶν τους σπουδῶν, ἀλλὰ ποὺ τὸ σύστημα τῶν ἐξετάσεων τὸ ἐμπεδώνει μὲ τὴν παράλογη καὶ ἐξουθενωτικὴ λογικὴ του.

Ὁ ἄλλος παράγοντας, ποὺ δὲν εἶναι λιγότερο σημαντικὸς καὶ ἐπηρεάζει ἐπίσης τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν Ἱστορία ποὺ ἔχουν ἤδη σχηματίσει οἱ μαθητὲς ὅταν ἔρχονται στὸ Πανεπιστήμιο, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἱστορία ὑφίσταται, κατὰ μιὰ εὐστοχη διατύπωση, ὡς «παλαιοπωλεῖο», ποὺ οἱ μαθητὲς λόγῳ καὶ τῆς ἡλικίας τους δὲν ἔχουν κίνητρο νὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν· εἶναι ἓνα δευτερεῦον μάθημα, τὸ ὁποῖο ὡς ἐκ τούτου δὲν δημιουργεῖ καὶ εἰδικὲς ἀπαιτήσεις ὡς πρὸς τὶς ἱκανότητες τῶν διδασκόντων. Τὸ σημεῖο αὐτὸ ἄπτεται ἐνὸς ἄλλου πολὺ σημαντικοῦ ζητήματος ποὺ εἶναι ἡ ἐκπαίδευση τῶν καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἑκπαίδευσης καὶ συνακόλουθα ἡ κατάστασις στὶς Φιλοσοφικὲς Σχολές, ζήτημα ποὺ ἐπίσης ἀποτέλεσε σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν ὁμιλητῶν. Καθὼς ἡ Ἱστορία δὲν παίζει πιά τὸ νομιμοποιητικὸ ρόλο ποὺ ἔπαιζε κατὰ τὴν προηγούμενη δεκαετία στὰ τμήματα τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, ὅπου φαίνεται, σύμφωνα μὲ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν ἱστορικῶν ποὺ ἐργάζονται σ' αὐτά, ὅτι ἔχει ἀρχίσει νὰ περιθωριοποιεῖται, ἀπόκειται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὰ τμήματα Ἱστορίας τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν ἢ παραγωγή νέων ἱστορικῶν. Οἱ Φιλοσοφικὲς ὅμως Σχολές εἶναι μέχρι στιγμῆς τουλάχιστον μονοσήμαντα προσανατολισμένες πρὸς τὶς ἀνάγκες τῆς Μέσης Ἑκπαίδευσης, πρὸς τὴν ὁποία κατευθύνεται ἡ πλειοψηφία τῶν πτυχιούχων τους. Ἡ ἀλληλοεμπλοκὴ αὐτὴ τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν μὲ τὴν Μ.Ε. δημιουργεῖ ἓναν φαῦλο κύκλο, ποὺ συχνὰ λειτουργεῖ καὶ ὡς ἄλλοθι στὴν προσπάθεια ἀναμόρφωσης τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν στὰ ἀντίστοιχα τμήματα.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς προφανῶς δὲν ἀνατρέπουν τὴν εἰκόνα ποὺ ὅλοι λίγο ὡς πολὺ ἔχουμε, ἰδιαίτερα ὅταν ζοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα. Ρητὰ ὅμως διατυπωμένες δὲν ἐπιτρέπουν ἀδράνειες ἢ τουλάχιστον ταραάζουν τὸν ἐφησυχασμὸ μας καὶ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὶς εὐθύνες μας. Οἱ συζητήσεις ποὺ ὀργάνωσε ἡ ΕΜΝΕ θὰ ἦταν εὐκαταῖο νὰ ἀποτελέσουν τὴν ἀρχὴ μιᾶς συλλογικῆς προσπάθειας ὅσων πιστεύουν ὅτι ἡ γνώση τῆς Ἱστορίας εἶναι ἀπαραίτητη μέσα στὶς ὀπτικοακουστικὲς συνθῆκες ἀπάθειας καὶ ἀλαλίας στὶς ὁποῖες ζοῦμε· καὶ ὅτι τὸ Πανεπιστήμιο εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ χῶρος κατάλληλος γιὰ τὴν παραγωγή καὶ τὴν ἀναπαραγωγή αὐτῆς τῆς γνώσης.

TONIA ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ